Экономика жана финансы

Кавказ жана Борбордук Азия: келечекке жол

Кавказдын жана Борбордук Азиянын (КБА) өлкөлөрү Азия менен Европанын ортосундагы жолдордун кесилишинде турушат жана акыркы жыйырма жылда экономиканы борборлоштурулган пландаштыруудан рыноктук экономикага эң сонун өтүүнү жасашты. Бирок, Кавказдын жана Борбордук Азиянын өлкөлөрү кийинки кадамды жасашы жана калыптанып жаткан рыногу бар динамикалуу өнүгүп жаткан өлкөлөр болуп калышы үчүн алдыда дагы көптү жасоо керек болуп турат. Анда өтүүнүн азыркы убагына чейин жасалгандардан сабактар эмнеде турат жана калыптанып жаткан рыногу менен өлкөлөр статусун көрүүнү жана алууну жүзөгө ашыруу үчүн эмне зарыл? Бул суроолор Кыргыз Республикасында, Бишкекте 19-майдан 21-майга чейин өткөн жогорку деңгээлдеги конференцияда талкууланды. Мага Эл аралык валюта фонду (ЭВФ), Европа реконструкция жана өнүктүрүү банкы (ЕРӨБ), Швейцариянын расмий органдары жана Кыргыз Республикасынын Улуттук банкы тарабынан биргелешип уюштурулган бул конференциянын ишинен өзүмдүн негизги тыянактарым менен бөлүшүүгө мүмкүндүк бериңиздер.

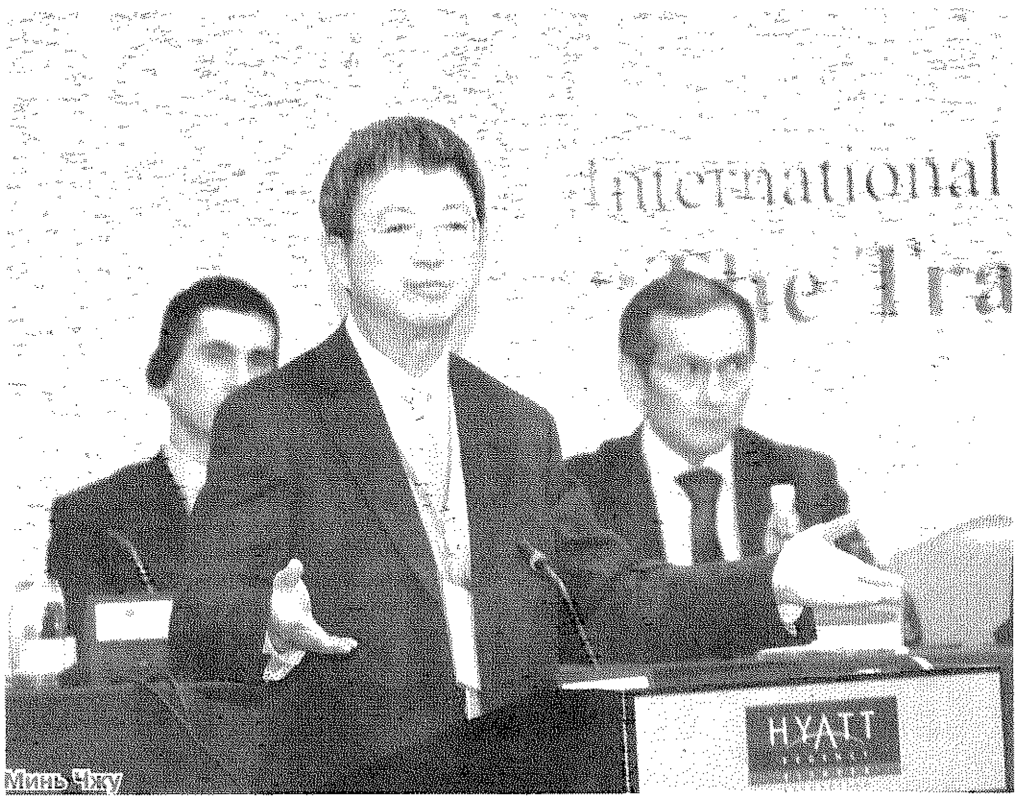

Минь Чжу

Өткөн ийгиликтер...

КБАнын өлкөлөрүнүн экономикасы 1996 - 2011-жылдарда орточо 7 пайызга көбөйүп турду, мындай таасирдүү өсүштө алдыңкы ролду жаратылыш ресурстарынын динамикалуу секторлору жана акча которуулардын жогорку деңгээли ойношкон.

Региондун директивалуу органдары инфляцияны ийгиликтүү кармап турушту, үстөк пайыз ставкаларын төмөндөтүштү, ошондой эле бюджеттик саясат чараларын жүргүзүштү, алар дүйнөлүк финансылык кризистин таасири региондун өлкөлөрүнө чейин жеткенде КБА өлкөлөрүндө экономиканы колдоо максаттарында чыгымдарды жумшоо үчүн бюджеттик мүмкүнчүлүктөрдү түзүштү. КБАда финансы секторлору бир топ тереңирээк болуп калышты, а банк системалары үчүн бекем укуктук негиздер түзүлдү.

...жана келечекке жол

КБА өлкөлөрү биржалык товарларга утурумдук жогорку баалардан жана акчалай которуулардын активдүү келүүсүнөн түзүлгөн мүмкүнчүлүктөрдү алыска кетүүчү реформаларды жүргүзүү үчүн пайдаланууга тийиш.

2013-жылдын 19-21-майында Бишкекте өткөн Кавказ жана Борбордук Азия өлкөлөрүнүн "Өтүү багыты жана келечекке жол" эл аралык конференциясында

Конференциянын бардык катышуучулары аз өзгөрүлмөлүүлүгү менен мүнөздөлгөн активдүү өсүштүн уланууcу иш орундарынын чоң санын түзө тургандыгы жана анда алдыңкы орунду жеке менчик сектор ойной тургандыгы, а КБАнын өлкөлөрүн калыптанып жаткан рыногу бар өлкөлөрдүн кийинки муунуна алып чыгышы мүмкүндүгү менен макул болушту. Мына ошондуктан алдыдагы он жылдык КБАнын өлкөлөрү үчүн экономиканы диверсификациялоого жана алардын таасир этүүсү биржалык товарлар жана акчалай которуулар аркылуу бериле турган күтүүсүз окуяларга карата өзүнүн аялуулугун азайтууга мүмкүнчүлүк ачат. Алардын ниеттерин жана өлкөлөрдү калыптанып жаткан рыноктору бар өлкөлөргө айлануусун жүзөгө ашыруунун жүрүшүндө КБАнын өлкөлөрүнүн алдында турган башка проблемалар жетишсиз өнүккөн финансы секторлорун, инфляциянын дагы да өзгөрүлмө темптерин, болочок тышкы жана башка күтүүсүз окуяларды нейтралдаштыруу үчүн тар бюджеттик мейкиндикти, алар ачыктыктын жана отчеттуулуктун деңгээлин, ошондой эле геосаясий тобокелчиликтерди төмөндөтүүчү кызыкдар топторду камтыйт.

КБАнын өлкөлөрү калыптанып жаткан рыноктору бар өлкөлөр болуп калуу менен бул проблемаларды жеңүү жана өз ниеттерин жүзөгө ашыруу үчүн эң батыл чараларды кабыл алууга тийиш. Макроэкономикалык саясат планында КБАнын өлкөлөрү жыйналуучу салыктарды көбөйтө жана ошол эле учурда күтүүсүз окуяларды жеңүү үчүн бюджеттик мейкиндикти калыбына келтирүү менен чыгымдарды инфраструктура жана социалдык муктаждыктар сыяктуу негизги мамлекеттик приоритеттерге топтой алышат. Алар эл аралык резервдерди сактоо жана өздөрүнүн кайра түзүлүп жаткан экономикасынын конкуренцияга жөндөмдүүлүгүн жогорулатуу максаттарында алмашуу курсунун жогору ийкемдүүлүгүнө жол бере алышат.

Жеке инвестицияларды арттыруу максаттарында структуралык реформалар тармагында, анын ичинде финансы секторунда кескин жылыш зарыл. Финансы секторундагы мындан да активдүү конкуренция мамлекеттик башкаруу органдарынан түз мамлекеттик кийлигишүүнү кыскартууну, пруденциалдык нормаларды жана банк мыйзамдарын бардык банктарга текши түрдө колдонууну жана борбордук банктын көз карандысыздыгын толук көлөмдө камсыз кылууну талап кылат. Дагы терең, дагы динамикалуу жана жакшы жөнгө салынуучу финансы системалары КБАнын өлкөлөрүндө иш орундарын түзүүгө жана акча-кредиттик саясат органдарынын күтүүсүз окуяларды жакшы жеңүү жана инфляцияны оздуктоо жөндөмдүүлүгүнө алып келүүчү диверсификацияланган өсүштү колдоп туруу үчүн өтө маанилүү.

Регионалдык интеграцияны күчөтүү аны КБАнын өлкөлөрү өз экономикаларын бекемдөө үчүн пайдалана алышкан дагы бир мүмкүнчүлүк да болуп саналат. Региондун көптөгөн өлкөлөрү нефть, газ, пахта жана алтын сыяктуу биржалык товарлар үчүн Европада жана Кытайда жаңы рынокторду ийгиликтүү өздөштүрүштү. Эгерде КБАнын өлкөлөрү азыр ички регионалдык соода үчүн (жана транспорт, энергетика жана суу ресурстары сыяктуу маанилүү трансчек аралык маселелерди чечүү үчүн да) тоскоолдуктарды төмөндөтүү максаттарында регионалдык кызматташууну бекемдөөгө көмөк көрсөтө алышса, анда бул алардын өсүү перспективаларынын олуттуу кошумча жакшыруусун камсыз кылмакчы.

ЭВФ КБАнын өлкөлөрүнө калыптанып жаткан рыноктору бар өлкөлөргө айлануу жана алардын алдында турган проблемаларды жеңүү максаттарына жетишүүсүнө көмөк көрсөтүүгө даяр. Биздин жардам регионго анын жогорку, туруктуу жана баарын камтыган экономикалык өсүүсүн камсыз кылуунун эң маанилүү маселелерин чечүүдө көмөк көрсөтүү менен саясат, финансылык колдоо жана потенциалды өнүктүрүү боюнча чаралар формасында берилмекчи.

Минь ЧЖУ,
Эл аралык Валюта Фондусунун директорунун-тескөөчүсүнүн орун басары,
2013-жылдын 23-майы